

บทความพิเศษ

สรุปประสบการณ์การจัดการศึกษา

ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ

วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า (วพม.)

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ พลตรีหญิง วณิช วรรณพฤกษ์

1. บริบทของหลักสูตรแพทยศาสตร์และการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า ได้รับการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เพื่อให้สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเกณฑ์มาตรฐานผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมของแพทยสภา พ.ศ. 2545 มีเนื้อหาครอบคลุม ทั้งการส่งเสริม การป้องกันการรักษา และการฟื้นฟูสุขภาพ มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 249 หน่วยกิตดังนี้

- หมวดวิชาศึกษาทั่วไปมี 41 หน่วยกิต ประกอบด้วย กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ 4 หน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ 6 หน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษา ๖ หน่วยกิต กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ 26 หน่วยกิต
- หมวดวิชาเฉพาะมี 200 หน่วยกิต ประกอบด้วย กลุ่มวิชาพื้นฐานการแพทย์ 70 หน่วยกิต กลุ่มวิชาแพทย์ 140 หน่วยกิต
- หมวดวิชาเลือกมี 8 หน่วยกิต ประกอบด้วยวิชาเลือกเสรี 8 หน่วยกิต และวิชาประสบการณ์การเรียนรู้ทางการแพทย์ (ใน/นอกประเทศ) 4 สัปดาห์ จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- กลุ่มวิชาเสริมพื้นฐานประกอบด้วยการศึกษาพื้นฐาน การทหาร 1 2 สัปดาห์ การฝึกพื้นฐานการทหาร 2 2 สัปดาห์ ทักษะทางการแพทย์ในสนามรบ 2 สัปดาห์ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานขั้นแนะนำ 2 สัปดาห์

ได้รับต้นฉบับเมื่อ 9 พฤษภาคม 2548 ได้ให้ตีพิมพ์เมื่อ 17 พฤษภาคม 2548 ต้องการสำเนาต้นฉบับติดต่อ ศ.พล.ต.หญิง วณิช วรรณพฤกษ์ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ถนนราชวิถี เขตราชเทวี กทม. 10400

* ศึกษาที่คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โดยจัดการเรียนการสอนในชั้นปีต่างๆ ดังนี้

- หลักสูตรชั้นปีที่ 1 หลักสูตรเตรียมแพทย์ จำนวน 44 หน่วยกิต*
- หลักสูตรชั้นปีที่ 2 หลักสูตรปริคลินิก จำนวน 35 หน่วยกิต
- หลักสูตรชั้นปีที่ 3 หลักสูตรปริคลินิก จำนวน 38 หน่วยกิต
- หลักสูตรชั้นปีที่ 4 หลักสูตรปริคลินิก จำนวน 44 หน่วยกิต
- หลักสูตรชั้นปีที่ 5 หลักสูตรปริคลินิก จำนวน 44 หน่วยกิต
- หลักสูตรชั้นปีที่ 6 หลักสูตรปริคลินิก จำนวน 44 หน่วยกิต

2. เนื้อหาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการสร้างเสริมสุขภาพในปัจจุบัน

- ระดับก่อนเรียนแพทย์ (premedical year) ศึกษาที่คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ยังไม่มีหลักสูตรการสร้างเสริมสุขภาพ แต่มีกิจกรรมด้านพลศึกษา
- ระดับก่อนเรียนคลินิก (preclinical year) มีหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ในวิชาเวชศาสตร์ทหารและชุมชนในชั้นปีที่ 3
- ระดับคลินิก (clinical year) มีหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการสร้างเสริมสุขภาพในวิชาเวชศาสตร์ทหารและชุมชนในชั้นปีที่ ๕ และมีการสอนสอดแทรกในทุกภาควิชา เช่น กุมารเวชศาสตร์ สูตินรีเวชศาสตร์ อายุรศาสตร์ ศัลยศาสตร์ เวชศาสตร์ฟื้นฟู เป็นต้น

วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้าได้มีการดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 วิสัยทัศน์ของ วพม. คือ ผลิตแพทย์ให้เป็นเลิศทั้งวิชาการ วินัย และคุณธรรม โดยวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งระบุชัดเจนว่าบัณฑิตแพทย์ของ วพม. จะต้องมีความรู้ความสามารถ

แบบพหุศัทธิภาพ ปฏิบัติงานและพัฒนาตนเอง เพื่อประกอบวิชาชีพแพทย์ในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสุขภาพ ซึ่งววม. ได้มีการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว รวมทั้งส่งเสริมให้มี การวิจัยทั้งในระดับนักเรียนแพทย์ทหาร (นพท.) และอาจารย์ ในระดับ นพท. มีการวิจัยปัญหาสุขภาพในชุมชนเมื่อออกฝึกปฏิบัติงานในวิชาเวชศาสตร์ทหารและชุมชน ระดับอาจารย์มีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การวิจัยปัญหาสุขภาพของผู้ป่วยและประชาชน รวมทั้งการฟื้นฟูสุขภาพ

ประเด็นที่ 2 มีการสนับสนุนและส่งเสริมภาคี ภายในชุมชนวังพญาไท ให้มีการสร้างเสริมสุขภาพ โดยมีโครงการ “Healthy PMK Campus : ธรรม์วังพญาไทใส่ใจสุขภาพ” ซึ่งมีเป้าประสงค์เพื่อสร้างเสริมสุขภาพให้กับบุคลากรของ ววม. รพ. พระมงกุฎเกล้า ครอบครัว นพท. รวมทั้งผู้ใช้บริการของ รพ.พระมงกุฎเกล้า ภายในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยมีโครงการต่างๆ เช่น การออกกำลังกาย (วิ่ง แอโรบิค โยคะ วายน้ำ) โครงการอาหารปลอดภัย โครงการวังพญาไทไร้บุหรี่ โครงการคลายเครียด โครงการอนามัยชุมชน (ทั้งชุมชน ววม. โรงพยาบาลและบ้านพัก) ฯลฯ และมีแผนขยายเครือข่ายระดับกองทัพ

ประเด็นที่ 3 การสะท้อนความหลากหลายของสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ในประเด็นนี้เนื่องจาก ววม. มีคณะแพทย์เพียงคณะเดียว มี นพท. เพียง 316 นาย (รวม นพท. 6 ชั้นปี ข้อมูลปีการศึกษา 2546) ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ต้องอยู่ในระเบียบวินัยทหาร ไม่มีความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมมากนัก กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพแก่ นพท. จึงทำได้ง่าย เช่น เป็นระเบียบปฏิบัติ ให้ นพท. ออกกำลังกายโดยการวิ่งในเวลาเย็น

ประเด็นที่ 4 การดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพของ ววม. เกิดจากความเข้าใจและสามารถประยุกต์เชื่อมโยงวิธีการและทฤษฎีในการสร้างเสริมสุขภาพ มาใช้กับการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพ นำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ ดังจะเห็นได้จากโครงการต่างๆ ที่สามารถทำได้จริงและประสบความสำเร็จ

ประเด็นที่ 5 ได้มีการนำ evidence based มาใช้ในการ

สร้างเสริมสุขภาพ. มีการกำหนดเป้าหมายที่วัดได้ เช่น BMI MMPI physical fitness การเปลี่ยนแปลงของคะแนน 5 ส. คะแนนปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง เช่น การป้องกันอัคคีภัย

ประเด็นที่ 6 การพัฒนาวิชาชีพแพทย์และการให้บริการชุมชนด้านการสร้างเสริมสุขภาพของ ววม. เป็นไปโดยต่อเนื่อง นพท. จะมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพตลอดหลักสูตร โดยมุ่งให้เกิดจิตสำนึกและมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพทั้งของตนเอง ผู้อื่น และชุมชน

๓. การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนด้านการสร้างเสริมสุขภาพ มีการประเมินในแต่ละประสบการณ์ เช่น มีการสอบปฏิบัติเพื่อป้องกัน HIV safe sex การป้องกันตนเองก่อนขึ้นฝึกปฏิบัติงานในหอผู้ป่วย การส่งแบบสอบถามให้กับผู้ป่วยเพื่อประเมินเจตคติและทักษะของ นพท. ในการให้คำแนะนำสร้างเสริมสุขภาพ การปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนในภาคีวิชาเวชศาสตร์ทหารและชุมชนและวิชาเวชศาสตร์ครอบครัว

ปัญหาอุปสรรค

ในการจัดการเรียนการสอนด้านการสร้างเสริมสุขภาพ ยังมีปัญหาที่อาจารย์ บางส่วนยังให้ความสำคัญในด้านนี้น้อย เน้นทางวิชาการมากกว่า และการดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นรูปของคณะกรรมการย่อยๆ ยังขาดการประสานงานและการจัดทำแผนโดยรวมของทั้ง campus รวมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบยังไม่ชัดเจน

4. แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านการสร้างเสริมสุขภาพของ ววม.

4.1 จัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม เพื่อจัดทำแผนดำเนินการให้ครอบคลุมและเป็นระบบ

4.2 พัฒนาอาจารย์ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนัก และมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนสร้างเสริมสุขภาพ

4.3 ดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ โดยกระบวนการศึกษาวิจัยและร่วมกิจกรรม